REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

REPUBLIKA SLOVENIJA
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Podpisnik:Miha Lobnik
Izdajatelj certifikata:Republika Slovenija
Serijska št. certifikata:6d 0f 14 5e 00 00 00 00
Datum poteka certifikata:16.01.2022
Datum in čas podpisa:15:30, 03.03.2021
Referenčna številka:382-3/2021/1

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
01 4735 531
gp@zagovornik-rs.si

Ministrstvo za javno upravo

G. Boštjan Koritnik, minister

Tržaška cesta 21
1000 Ljubljana

E: gp.mju@gov.si

Številka: 382-3/2021/1
Datum: 3. 3. 2021

Zadeva: **Predlog za sodelovanje in priporočilo Zagovornika načela enakosti v zvezi z osnutkom Nacionalnega programa spodbujanja razvoja in uporabe umetne inteligence v Republiki Sloveniji do leta 2025**

Spoštovani gospod minister,

razširjanje uporabe sistemov umetne inteligence (UI), ki lahko prispeva k izboljšanju kakovosti življenja ljudi, s seboj prinaša tudi že dokazana tveganja za človekove pravice. Pri tem se kot eden ključnih kaže vidik potencialnih kršitev prepovedi diskriminacije. To izpostavljajo tudi organi številnih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij, zlasti Evropska komisija (EK), Svet Evrope (CAHAI), Agencija EU za temeljne pravice (FRA) ter Evropska mreža organov za enakost Equinet, katere član je tudi Zagovornik načela enakosti (Zagovornik).

Zagovornik pozdravlja, da se ključni akterji v Sloveniji zavedajo teh tveganj, kar ste tudi sami poudarili na nedavni spletni konferenci »Etika in človekove pravice pri razvoju in uporabi umetne inteligence«.

Kot sva že govorila na sestanku ob predstavitvi Rednega letnega poročila 2019 je uporaba umetne inteligence ena od skupnih tem MJU in Zagovornika. Tudi lani izdano posebno priporočilo Evropske mreže organov za enakost Equinet institucije, kot je Zagovornik, spodbuja k sodelovanju z različnimi deležniki na tem področju. Zato izražamo interes za sodelovanje tako v medresorski strokovni skupini, kot tudi pri aktivnostih, ki jih Slovenija na področju umetne inteligence načrtuje v okviru predsedovanja Svetu EU v drugi polovici letošnjega leta.

Skladno z 21. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo se Zagovornik odziva tudi na NpUI in priporoča:

1. v okviru strateškega cilja »6.2 Izobraževanje in krepitev človeških virov«:
- razmisli o dodatnih ukrepih za zagotavljanje pravičnejšega dostopa do izobraževanja ranljivih skupin in ljudi s posebnimi potrebami;
- dodatno obrazloži, kako bo UI vplivala na zagotavljanje enakosti spolov;

2. v okviru strateškega cilja »6.6. Okrepitev varnosti z uporabo UI« omeni tudi potencial UI za odkrivanje in preprečevanje širjenja spletnih sovražnih in nestrpnih vsebin, ob upoštevanju drugih temeljnih pravic;

3. v obrazložitvi strateških ciljev »6.7 Povečanje zaupanja javnosti v UI« in/ali »6.8 Zagotovitev ustreznega pravno etičnega okvira« posebej osvetli vprašanje tveganja za diskriminacijo pri razvoju in uporabi UI;

4. v okviru strateškega cilja »6.4 Uvedba referenčnih UI rešitev v gospodarstvo in družbo« in pripadajočega ukrepa »4.8 Podpora izobraževanju in ozaveščanju podjetij in javnih organizacij o zagotavljanju pravnega in etičnega okvira pri razvoju, uvajanju in uporabi UI« nameni posebno pozornost vprašanju varstva pred diskriminacijo.

Zagovornik vljudno naproša MJU za odziv na njegovo priporočilo v roku 20 dni.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:
- naslovniku (po e-pošti),
- zbirka dok. gradiva.

V vednost:
- Ministrstvo za pravosodje (gp.mp@gov.si),
- Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si

Priloga:
- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 382-3/2021/1

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 382-3/2021/1

1.

Zagovornik pripravljavcu NpUI priporoča, da v okviru strateškega cilja »6.2 Izobraževanje in krepitev človeških virov«:

- **razmisli o dodatnih ukrepih za zagotavljanje pravičnejšega dostopa do izobraževanja ranljivih skupin in ljudi s posebnimi potrebami**
- **dodatno obrazloži, kako bo UI vplivala na zagotavljanje enakosti spolov;**

Zagovornik pozdravlja, da NpUI izrecno izpostavlja nekatera specifična področja, na katerih lahko uporaba rešitev, ki temeljijo na UI, pomembno prispeva k izboljšanju manj ugodnega položaja pripadnikov ranljivih skupin. Ti se v manj ugodnem položaju pogosto nahajajo zaradi svojih osebnih okoliščin (npr. invalidnost, starost, družbeni položaj, premoženjsko stanje, spol), naloga državnih organov pa je, da z različnimi ukrepi na svojih delovnih področjih ustvarjajo pogoje za enako obravnavanje vseh oseb, ne glede na te osebne okoliščine.[1]

NpUI v okviru strateškega cilja »6.2 Izobraževanje in krepitev človeških virov« posebej izpostavlja, da bo podpora vseživljenjskemu izobraževanju o UI tudi za ranljivejše skupine in osebe s posebnimi potrebami prispevala k zmanjšanju njihove socialne in digitalne izključenosti. Poleg tega dokument navaja, da bo uporaba UI v izobraževanju omogočila pravičnejši dostop do izobraževanja ranljivim skupinam in osebam s posebnimi potrebami, saj bo UI omogočila prilagajanje izobraževalnih virov in metod individualnim potrebam posameznika.[2]

Navedene prednosti UI so izjemno pomembne tudi v kontekstu uresničevanja t.i. ciljev trajnostnega razvoja (CTR; ang. *Sustainable Development Goals*) v okviru Agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030. Ti se izrecno osredotočajo tako na vprašanje vključujočega in pravičnega izobraževanja za vse (CTR 4), kot tudi na vprašanje zmanjševanja neenakosti med državami in znotraj njih (CTR 10).[3] Nekatere študije so tako npr. že pokazale, kako je UI prispevala, da je izobraževalni sektor postal vključujoč in dostopen za osebe z različnimi vrstami oviranosti. Pri tem uporaba UI ni pozitivno vplivala le na same učence s posebnimi potrebami, temveč tudi na izobraževalne institucije v smislu ustvarjanja vključujočih pedagoških pristopov.[4]

Medtem, ko NpUI upravičeno navaja zgoraj omenjene prednosti uvajanja UI v izobraževanju, pa **izkoriščanje teh prednosti ni jasno razvidno iz predvidenih ukrepov v okviru predmetnega strateškega cilja**. Zagovornik pripravljavcu NpUI zato priporoča razmislek o oblikovanju dodatnih ukrepov, ki bi se osredotočili izrecno na izkoriščanje potenciala UI za izboljšanje dostopa do kakovostnega izobraževanja ranljivim skupinam v manj ugodnem položaju ter za zmanjševanje možnosti njihove socialne in digitalne izključenosti.

Poleg zgoraj navedenega osnutek NpUI izpostavlja tudi potencialni vpliv UI na zagotavljanje enakosti spolov. To tematiko med drugim naslavlja tudi posebno poročilo UNESCO-a, ki se osredotoča na ugotovitve, izhajajoče iz strukturiranega globalnega dialoga o vlogi UI pri uresničevanju enakih možnosti žensk in moških.[5]

Vendar pa iz osnutka NpUI v tem delu ni jasno razvidno, **na kakšen način naj bi UI v kontekstu izobraževanja pripomogla k zagotavljanju enakosti spolov**, ki sicer prav tako predstavlja samostojen cilj trajnostnega razvoja (CTR 5). Zagovornik zato priporoča, da pripravljavec v okviru tega strateškega cilja poda tudi obrazložitev omenjenega učinka UI.

---

[1] Glej 14. člen Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD).
[2] NpUI, str. 29-30.
[3] https://sdgs.un.org/goals
[4] Glej npr. Shalini Garg in Shipra Sharma (2020) *Impact of Artificial Intelligence in Special Need Education to Promote Inclusive Pedagogy*. International Journal of Information and Education Technology, 10(7), str. 523-527.
[5] UNESCO (2020) *Artificial Intelligence And Gender Equality - Key Findings Of UNESCO's Global Dialogue*, dostopno na: https://en.unesco.org/system/files/artificial_intelligence_and_gender_equality.pdf.

2.

Zagovornik pripravljavcu NpUI priporoča, da v okviru strateškega cilja »6.6. Okrepitev varnosti z uporabo UI« omeni tudi potencial UI za odkrivanje in preprečevanje širjenja spletnih sovražnih in nestrpnih vsebin, ob upoštevanju drugih temeljnih pravic.

Uporaba sistemov UI na področju zagotavljanja varnosti prinaša številne prednosti pri zagotavljanju učinkovitejšega preprečevanja, odkrivanja in odzivanja na različna kazniva ravnanja, ki ogrožajo varnost posameznika in skupnosti. Hkrati uporaba UI na tem področju upravičeno sproža tudi številna vprašanja, povezana s tveganji za človekove pravice, zlasti z vidika prepovedi diskriminacije.

To je npr. delno pripoznano tudi v novejši slovenski zakonodaji. Nedavno sprejeti Zakon o varstvu osebnih podatkov na področju obravnavanja kaznivih dejanj (ZVOPOKD) tako npr. v 4. členu prepoveduje oblikovanje profilov v okviru avtomatizirane ali drugačne obdelave posebnih vrst osebnih podatkov, ki ima za posledico diskriminacijo posameznikov, na katere se nanašajo osebni podatki. Na priporočilo Zagovornika[6] je bilo v 49. členu ZVOPOKD določeno, da se mora ocena učinka obdelave osebnih podatkov z vidika tveganj za človekove pravice (zlasti zaradi uporabe novih tehnologij) opraviti predvsem glede prepovedi diskriminacije. Zagovornik v tem oziru pozdravlja, da NpUI v okviru strateškega cilja »6.6 Okrepitev varnosti z uporabo UI«[7] kot poseben ukrep predvideva tudi izvedbo pilotnih projektov zakonite in etično skladne uporabe in uvedbe metod UI pri odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj (ukrep 6.3).

NpUI v okviru predmetnega strateškega cilja predstavi več načinov uporabe UI na varnostnem področju, npr. avtomatsko prepoznavo obrazov (ki lahko sicer lahko dokazano predstavlja tveganje z vidika prepovedi diskriminacije), napovedovalne modele za oceno tveganj kaznivih dejanj, namensko analizo multimedijskih vsebin in namensko analizo javno dostopnih virov.

Zlasti v kontekstu teh dveh načinov uporabe UI na varnostnem področju pa Zagovornik izpostavlja **vprašanje odkrivanja sovražnih, nestrpnih in diskriminatornih spletnih vsebin**, ki jih NpUI na tej točki ne omenja. Takšne vsebine, ki sodijo v polje t.i. sovražnega govora, lahko pomenijo tudi pozivanje k diskriminaciji, ki ga določa 10. člen ZVarD in pomeni prepovedano obliko diskriminacije. Problematika spletnega sovražnega govora, ki ima velik potencial, da vodi v dejansko nasilje (t.i. kazniva dejanja iz sovraštva, ang. *hate crime*), pa tudi različne oblike dejanske diskriminacije, predstavlja resen družbeni problem, na katerega učinkovitega odgovora še nimamo – niti v pravnem niti v operativnem smislu. Številne organizacije zato v tem kontekstu izpostavljajo potencial UI za identificiranje tovrstnih spletnih vsebin. Center za regulacijo v Evropi (CERRE) v posebnem poročilu predstavlja neizkoriščen potencial UI za odkrivanje spletnega sovražnega govora, pri čemer opozarja na potrebo po spoštovanju celotnega spektra človekovih pravic (npr. pravice do zasebnosti ali do svobode izražanja), ki bi lahko bile postavljene pod vprašaj v primeru uporabe bodisi preširokih bodisi preozkih UI modelov odkrivanja sovražnega govora.[8] Nadalje posebno poročilo Agencije EU za temeljne pravice (FRA) poroča o orodju, temelječem na UI, ki ga neimenovana javna agencija uporablja za boj proti kaznivim dejanjem iz sovraštva.[9] Orodje analizira vzorce spletnega sovražnega govora in prikazuje, katere družbene skupine so najbolj ogrožene. Čeprav se orodje osredotoča na identificiranje potencialnih žrtev in ne storilcev, pa FRA poroča, da ga organi pregona uporabljajo tudi za to, da ponudnikom spletnih storitev (družabnih omrežij) posredujejo prošnje o informacijah o uporabnikih, zoper katere želijo uvesti kazenske preiskave.

Upoštevajoč navedeno Zagovornik pripravljavcu NpUI priporoča, da v okviru predmetnega poglavja med načine uporabe UI za zagotavljanje varnosti na ustrezen način umesti tudi uporabo UI za odkrivanje, preprečevanje in naslavljanje spletnih sovražnih, nestrpnih in diskriminatornih vsebin, pri tem pa izpostavi tudi pomen spoštovanja drugih temeljnih pravic pri takšni uporabi AI.

[6] Priporočilo je dostopno na http://www.zagovornik.si/wp-content/uploads/2020/06/Priporocila_Zagovornika_ZVOPPOKD_P.pdf.
[7] NpUI, str. 42
[8] CERRE (2019) *Artificial Intelligence And Online Hate Speech, Issue Paper*, dostopno na: file:///C:/Users/samon/Downloads/CERRE_Hate-Speech-and-AI_IssuePaper.pdf
[9] FRA (2020) *Getting The Future Right Artificial Intelligence And Fundamental Rights*, str. 36, dostopno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-artificial-intelligence_en.pdf

3. in **4.**
(vsebinsko povezani priporočili)

Zagovornik pripravljavcu NpUI priporoča, da:

- **obrazložitvi strateških ciljev »6.7 Povečanje zaupanja javnosti v UI« in/ali »6.8 Zagotovitev ustreznega pravno etičnega okvira« posebej osvetli vprašanje tveganja za diskriminacijo pri razvoju in uporabi UI;**
- **okviru strateškega cilja »6.4 Uvedba referenčnih UI rešitev v gospodarstvo in družbo« in pripadajočega ukrepa »4.8 Podpora izobraževanju in ozaveščanju podjetij in javnih organizacij o zagotavljanju pravnega in etičnega okvira pri**

Uporaba UI že danes močno vpliva na življenje v sodobni družbi, v prihodnosti pa se bo ta vpliv še povečeval. Kot je na spletni konferenci »Etika in človekove pravice pri razvoju in uporabi umetne inteligence«,[10] ki jo je 9. 2. 2021 organiziral MJU s partnerji, poudaril minister Boštjan Koritnik, naj bi UI predstavljala ključen potencial za odziv na krizo Covid-19. Tehnologije, ki temeljijo na uporabi UI, se uporabljajo za komunikacijo, delo in odločanje na domala slehernem področju družbenega življenja ter vplivajo na položaj in pravice vsakega posameznika. Nedavno obširno poročilo Agencije EU za temeljne pravice (FRA) izpostavlja, da **z vidika tveganj za človekove pravice in temeljne svoboščine v kontekstu UI prav področje varstva pred diskriminacijo predstavlja ključno temo**.[11]

UI namreč ustvarja človek, ki lahko vanjo zavedno ali nezavedno preslikava svoje predsodke in stereotipe, bodisi z uporabo pristranskih, nepopolnih ali nereprezentativnih podatkov bodisi z ustvarjanjem diskriminatornih algoritmov. Posebno poročilo UNESCO-a poudarja, da so »algoritmične napake /…/ nenazadnje človeške napake, ki odsevajo prioritete, vrednost in omejitve tistih, ki lahko vplivajo na oblikovanje tehnologij«.[12] Pri tem lahko UI negativno vpliva na pravice najbolj ranljivih oseb z določenimi osebnimi okoliščinami. Posebna ekspertna skupina na visoki ravni, ki jo je ustanovila Evropska komisija (EK), je aprila 2019 objavila **Etične smernice za zaupanja vredno umetno inteligenco**,[13] v katerih je spoštovanje načel nediskriminacije, raznolikosti in pravičnosti izpostavila kot temeljna načela, v skladu s katerimi bi morali urediti področje UI. Ta načela na različnih mestih, a ne neposredno v zvezi z vprašanjem zagotavljanja učinkovitega varstva pred diskriminacijo, omenja tudi NpUI.

Etični vidiki uporabe in razvoja umetne inteligence na ravni EU (še) ali mednarodni ravni še niso izrecno pravno regulirani, prav tako je tovrstna regulacija izjemno redka ali pa popolnoma odstotna tudi na nacionalnih ravneh. Pred nastopom svojega mandata je takrat še kandidatka za predsednico EK **Ursula von der Leyen** v smernicah za delo EK v obdobju 2019-2024 izpostavila, da bo EK v sodelovanju z deležniki oblikovala skupne standarde za uporabo sodobnih digitalnih tehnologij, prav tako pa je izrecno napovedala, da bo EK v sprejem predlagala zakonodajo za koordiniran evropski pristop k človeški in etični dimenziji posledic uporabe umetne inteligence.[14] Septembra 2020 je predsednica von der Leyen v svojem letnem nagovoru o stanju v Uniji poudarila, da želi EK vzpostaviti pravila o umetni inteligenci, ki bodo v središče postavile človeka, da algoritmi ne smejo predstavljati nerazvozljive črne škatle ter da morajo v primeru napak pri uporabi umetne inteligence obstajati jasna pravila.[15]

V prvem koraku je EK 19. februarja 2020 izdala **Belo knjigo o umetni inteligenci** (v nadaljevanju: Bela knjiga),[16] ki odpira ključne teme in vprašanja, ki zaznamujejo prizadevanja EK za pravno ureditev področja umetne inteligence. Pri tem Bela knjiga z ozirom na tveganja za človekove pravice na področju razvoja in uporabe umetne inteligence poleg varstva osebnih podatkov izrecno in

[10] Posnetek dostopen na https://www.youtube.com/watch?v=SUbnLOvdMU0
[11] FRA (2020) *Getting The Future Right Artificial Intelligence And Fundamental Rights*, str. 68.
[12] UNESCO (2020) *Artificial Intelligence And Gender Equality - Key Findings Of UNESCO's Global Dialogue*, str. 6.
[13] https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=60438
[14] Ursula von der Leyen (2019) *A union that strives for more – My agenda for Europe*, str. 13, dostopno na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf
[15] Ursula von der Leyen (2020) *State of the Union Address*, dostopno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1655
[16] https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_sl.pdf

obširno naslavlja pomen varstva pred diskriminacijo. Predstavlja načine, na katere lahko uporaba tehnologij z umetno inteligenco vodi v neupravičeno neenako obravnavanje posameznikov, zlasti tistih iz najbolj ranljivih skupin. Bela knjiga predpostavlja, da bo morala prihodnja regulacija umetne inteligence vzpostaviti »ekosistem zaupanja«, ki bo posameznikom vlil zaupanje v uporabo tovrstnih tehnologij, njihove pravice postavil v središče regulatornih dejavnosti, razvijalcem in uporabnikom umetne inteligence pa zagotovil pravno varnost.

Evropski parlament (EP) je ena bolj dejavnih evropskih institucij na področju prizadevanj za etično, zakonito in pravično rabo UI, ki bo zaupanja vredna in osredotočena na človeka. Tako je EP nedavno sprejel **Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 20. oktobra 2020 s priporočili Komisiji o okviru za etične vidike umetne inteligence, robotike in sorodne tehnologije**,[17] ki ji je priložen tudi konkreten predlog zakonodajnega akta. Resolucija področju varstva pred diskriminacijo v kontekstu uporabe tehnologij UI posveča posebno pozornost, kot tudi s tem povezanim elementom zgoraj omenjenih etičnih smernic, ki so neposredno ali posredno povezani z izzivom zagotavljanja nediskriminatorne UI. Resolucija tako med drugim poudarja, da bi morali sistemi UI uporabljati le kakovostne in nepristranske podatke ter »razložljive in nepristranske algoritme« ter da je treba zato za uresničevanje varstva pred diskriminacijo zagotoviti tudi ustrezne nadzorne mehanizme, ki bodo diskriminacijo preprečevali in odpravljali tako v fazi razvoja kot uporabe.

*

Z vidika Zagovornikovega področja delovanja se vprašanje etične, zakonite in pravične uporabe UI osredotoča na skladnost razvoja in uporabe UI s **protidiskriminacijsko zakonodajo**, ki sodi v širši okvir prava človekovih pravic. Na predhodno omenjeni spletni konferenci[18] je več slovenskih strokovnjakov s področja UI izpostavilo, da pravnega vakuma na področju regulacije UI sicer ni, obstajajo pa pravne praznine v določenih segmentih, ki izvirajo iz nepopolnih in fragmentiranih predpisov, ki ne omogočajo učinkovitega varovanja človekovih pravic. Prav tako je več govorcev izpostavilo, da zaradi tega nezavezujoča etična načela ne bodo mogla rešiti nastalih izzivov, ter da bo za to potrebno pravno urejanje. Prizadevanja za oblikovanje zavezujočega mednarodnopravnega instrumenta, ki bi zagotovil minimalne standarde za naslavljanje tveganj za človekove pravice v kontekstu UI, potekajo tudi v okviru ad hoc skupine Sveta Evrope za UI (CAHAI), ki ji predseduje predstavnik Slovenije.

Podobno ugotavlja tudi **posebno poročilo Evropske mreže organov za enakost – Equinet**,[19] katere aktivni član je tudi Zagovornik. **Protidiskriminacijsko pravo** na ravni EU in na nacionalnih ravneh obstaja in se že uporablja, njegovo spoštovanje pa je potrebno zagotoviti tudi v kontekstu razvoja in uporabe UI. Vendar pa je z nadaljnjo regulacijo področja UI **potrebno zagotoviti, da se bo že obstoječe pravo lahko učinkovito uporabljalo in uveljavljalo tudi v odnosu do tehnologij UI**.[20]

Equinetovo poročilo je nastalo v kontekstu, ko je UI z vidika varstva pred diskriminacijo še vedno skopo raziskano področje, s katerim se podrobneje ukvarjajo le redki organi za enakost. Hkrati se pred temi organi (pa tudi drugimi sorodnimi neodvisnimi organi ali sodišči) lahko znajdejo primeri domnevne diskriminatornosti konkretne uporabe sistemov, ki temeljijo na uporabi UI. Z vidika zagotavljanja učinkovitega varstva pred diskriminacijo mora biti zato področje UI (tudi pravno) urejeno na način, ki bo omogočal takšno učinkovito varstvo.

Poročilo Equineta prikazuje, da tveganja kršitev prepovedi diskriminacije v kontekstu (vse bolj razširjene) uporabe sistemov UI niso zgolj potencialna, temveč tudi dokazano obstoječa in dejanska. Poročilo podrobno predstavi nekatere z vidika nediskriminacije sporne konkretne uporabe sistemov UI na različnih področjih družbenega življenja v različnih evropskih državah.[21] Prav tako poročilo predstavi sodne in kvazi-sodne primere (ki so sicer zaenkrat zelo redki) iz Velike Britanije, Nizozemske in Finske, v katerih je bila ugotovljena diskriminatornost sistemov UI (med drugim tudi zaradi pomanjkanja transparentnosti delovanja teh sistemov).[22]

[17] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0275_SL.html
[18] Posnetek dostopen na https://www.youtube.com/watch?v=SUbnLOvdMU0
[19] Equinet/ Robin Allen QC in Dee Masters (2020) *Regulating for an Equal AI: Meeting the new challenges to equality and non-discrimination from increased digitalization and the use of Artificial Intelligence*, dostopno na: https://equineteurope.org/wp-content/uploads/2020/06/ai_report_digital.pdf
[20] *Prav tam*, str. 13.
[21] *Prav tam*, str. 33-37, 40-53 in 81-95.
[22] *Prav tam*, str. 106-109.

Sestavni del Equinetovega poročila so tudi področna **priporočila različnim akterjem, vključno z državami** oziroma državnimi oblastmi. Zagovornik na tem mestu izpostavlja naslednja priporočila državam:

- državni organi naj zagotavljajo **večjo transparentnost uporabe sistemov UI** s celovitim in sistematičnim **kartiranjem različnih uporab** teh sistemov na območju posamezne države. Rezultati takšnega kartiranja naj bodo javni in naj predstavljajo prvi korak k zagotavljanju povečane transparentnosti uporabe sistemov UI. Državni organi naj razvijejo podrobne predloge za **vzpostavitev pravnih zahtev transparentnosti**, npr. z vzpostavitvijo registrov javne uporabe UI. Tovrstna večja transparentnost naj dopolnjuje in hkrati deluje vzporedno z zahtevami GDPR, ki prav tako regulira uporabo algoritmov, vendar pa je z vidika enakega obravnavanja pravno relevantna zgolj, če je zagotovljena dovoljšna mera transparentnosti sistemov UI. Državni organi naj prav tako **zagotovijo, da mednarodna trgovinska pravila** glede digitalne ekonomije **ne bodo zmanjševala transparentnosti**.
- Državni organi v državah članicah EU in Svet Evrope naj opravijo **analizo pravnih 'vrzeli'**, da bodo razumeli, kako se sisteme UI lahko regulira, da se s tem varuje človekove pravice, upoštevajoč načelo enakosti in nediskriminacije, ter da opredelijo potrebe po lokalnih zakonodajnih in administrativnih reformah ter po novi zakonodaji na ravni EU. Državni organi naj se pri tem obrnejo na organe za enakost in jim z dodelitvijo ustreznih sredstev omogočijo, da bodo lahko opravljali analize pravnih 'vrzeli', ki se bo osredotočala na učinek sistemov UI na enako obravnavanje in nediskriminacijo.
- Državni organi naj zagotovijo, da bo **kurikulum za usposabljanje** računalniških znanstvenikov, inženirjev in drugih profilov, povezanih z razvojem sistemov UI, **vseboval module, osredotočene na vidik standardov človekovih pravic in enakega obravnavanja pri razvoju in uporabi sistemov UI**.

*

Upoštevajoč navedeno Zagovornik pozdravlja, da osnutek NpUI na različnih mestih opredeljuje nekatera tveganja povezana z varstvom pred diskriminacijo v kontekstu UI. Tako so npr. v okviru ocene prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti[23] med slabostmi izpostavljeni pogosto »nedostopni in nekonsistentni podatki, **slaba kakovost, pristranskost, pomanjkanje podatkov**« ter »**neprilagojen zakonodajni okvir** na posameznih segmentih uvajanja UI«, med nevarnostmi pa so izpostavljene **zlorabe UI**, ki vplivajo na zaupanje družbe v UI; **nezaželene odločitve** zaradi uporabe orodij UI, **ki temeljijo na slabih, nereprezentativnih in pristranskih podatkih**; ter **nejasna odgovornost** in pravna regulativa na posameznih področjih uvajanja UI. Prav tako je spodbudno, da osnutek NpUI v nekaterih poglavjih, npr. »6.8 Zagotovitev ustreznega pravno etičnega okvira« tako v obrazložitvi kot z ukrepi naslavlja nekatere teme, povezane z varstvom pred diskriminacijo v kontekstu UI.

Vendar pa Zagovornik izpostavlja, da je pristop osnutka NpUI do tem, povezanih z zagotavljanjem varstva pred diskriminacijo, v danem kontekstu fragmentiran in da vprašanje diskriminacije kot bistvenega tveganja za človekove pravice v kontekstu UI ni jasno izpostavljeno in obrazloženo.[24] V luči zgornjih utemeljitev zato Zagovornik pripravljavcu NpUI priporoča, da v okviru poglavij »6.7 Povečanje zaupanja javnosti v UI« in/ali »6.8 Zagotovitev ustreznega pravno etičnega okvira« posebej predstavi vprašanje tveganja za diskriminacijo pri razvoju in uporabi UI in povezavo tega tveganja z drugimi vidiki UI, predstavljenimi v dokumentu.

Poleg tega Zagovornik pripravljavcu priporoča, da v okviru strateškega cilja »6.4 Uvedba referenčnih UI rešitev v gospodarstvo in družbo« nameni poseben poudarek znotraj pripadajočega ukrepa »4.8 Podpora izobraževanju in ozaveščanju podjetij in javnih organizacij o zagotavljanju pravnega in etičnega okvira pri razvoju, uvajanju in uporabi UI« vprašanju **varstva pred diskriminacijo in spodbujanja enakega obravnavanja.** Zagovornik predlaga, da se to stori bodisi s spremenjenim

[23] NpUI, str. 24-25

[24] Za primerjavo – tveganja s področja varstva osebnih podatkov, prav tako izjemno pomembnega področja človekovih pravic v kontekstu UI, je izrecno izpostavljeno in obrazloženo v poglavju »6.5 Vzpostavitev infrastrukture za razvoj in uporabo UI«, NpUI, str. 39.

besedilom obstoječega ukrepa bodisi z določitvijo novega, dodatnega ukrepa. **Izobraževanje subjektov, ki delujejo v kateremkoli segmentu cikla UI (od razvoja do uporabe), v zvezi s tveganji, ki jih za področje diskriminacije predstavlja UI, je zelo pomembno**. Že omenjena raziskava FRA, ki temelji na poglobljenih intervjujih s številnimi predstavniki javnega in zasebnega sektorja, ki se ukvarjajo z razvojem, uvajanjem in uporabo sistemov UI, je pokazala, da se ti načelno sicer zavedajo prepovedi diskriminacije v kontekstu UI, vendar pa pomanjkljivo razumejo tako raznovrstnost in razsežnost potencialne diskriminatornosti UI, kot tudi dejanski obseg obveznosti, ki izhajajo iz protidiskriminacijskega prava in so neposredno uporabne v kontekstu UI.[25]

[25] FRA (2020) *Getting The Future Right Artificial Intelligence And Fundamental Rights*, str. 70-72.